

знаний учеников. Сочетание разнообразных методов активного обучения на уроке позволило повысить интерес учеников к предмету, создать условия для раскрытия творческого потенциала учеников, обеспечить более эффективное усвоение материала и понимание практического применения полученных знаний, включить в процесс обучения самоанализ и самооценку учеников.

Список использованных источников

1. Министерство образования и науки Республики Казахстан [Электронный ресурс]. https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30118747&pos=3;-108#pos=3;-108.
2. Шефер, Е. А. Использование цифровых технологий в образовательном процессе / Е. А. Шефер. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2021. — № 16 (358). — С. 22-25.
3. Ефимова, В. Г. Дидактическое обеспечение формирования познавательных универсальных учебных действий на уроках физики [Текст] / В.Г.Ефимова, А.В.Худякова // Физика в школе. -2018.-№ 7.-С.25-33
4. Игнатенко, И. И. Современные подходы к созданию образовательной среды [Текст] / И.И.Игнатенко // Наука и школа. – 2018. – №2. – С.135-139
5. Информатизация образования и методика электронного обучения [Текст] : материалы II Международной научной конференции, Красноярск, 25-28 сентября 2018г.: в 2 частях / Сибирский федеральный университет; под общ. ред. М.В.Носкова. –Красноярск: СФУ, 2018. Ч.2. – 2018. –334с.
6. Синенко, В.Я. Интеграционные процессы в образовании как инновация: методологические и технологические аспекты / В.Я.Синенко, Н.Е.Буланкина // Сибирский учитель. – 2017. – № 1. –С.34-39
7. Сорокина, Е. В. Цифровое образовательное пространство: от электронных образовательных ресурсов к электронному обучению [Текст] / Е.В.Сорокина // Информатика и образование. –2017. – №9. –С.10-14.

Көшербай Ш., Мукатова А.

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе қ., Қазақстан

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН БАЛАЛАРҒА БИ ТЕРАПИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Аннотация: Мақалада ерекше білім беруді қажет ететін балаларды дамытуда би және қозғалыс терапиясының маңызыдылығы қарастырылады.

Түйінді сөздер: Би терапиясы, қозғалыс, ерекше білім беруді қажет ететін балалар,ырғақ , өнер.

Аннотация: В статье рассматривается значение танцевальной и двигательной терапии в развитии детей с особыми образовательными потребностями

Ключевые слова: танцевальная терапия, движение, дети с особыми образовательными потребностями , ритм, искусство.

Abstract: The article discusses the importance of dance and movement therapy in the development of children with special educational needs

Keywords: dance therapy, movement, children with special educational needs, rhythm, art.

Жеке тұлғаның психикалық жағдайын түзетуде би терапиясы сияқты бағытты қолдану, ең алдымен, бидің көпфункционалды табиғатымен түсіндіріледі. Адамзат өркениетінің алғашқы күндерінде би сөзбен айтып жеткізуге қиындық тудыратын ойлар мен сезімдерді білдіру құралы, сондай-ақ өзін-өзі жүзеге асыру тәсілі ретінде қызмет етті. Мыңдаған жылдар бойы әртүрлі мәдениеттерде би өнері қолданып келе , қазіргі таңды тек өнер емес жан мен тәнің еміне айналып отыр. Бүгінгі күні би адамның эмоцияларын, ойлары мен көзқарастарын білдіру үшін қолданылады. Алайда, спектакль ретінде және психокоррекциялық әдіс ретінде би бір-бірінен айтарлықтай ерекшеленеді. Би-қойылымдық хореографияда сезімдердің жоғары құрылымды қозғалыс формаларының көмегімен әдейі жасалады. Ал би арнайы терапияда сезімдердің еркін қозғалысы мен импровизацияда көрсетіліп, белгілі бір стильдеу екінші роль атқарады. Сондықтан би терапиясында

стандартты формалар жоқ: жеке тұлғаның жеке ерекшеліктерін білдіру үшін бидің әртүрлі түрлері мен жанрларын қолдануға болады.

Қазіргі таңда би терапиясы адам жағдайын жақсарту, эмоционалды жағдайды оңтайландыру, шығармашылық белсенділікті ынталандыру, психикалық стрессті жеңілдету құралы ретінде қолданы [1].

Жалпы би терапиясы - бұл ең алдымен психотерапия, би терапиясындағы терапиялық әсер ету принциптері психотерапиядағы сияқты, атап айтқанда:

- жан-жақтылық – би терапиясы тобына қатысу балаларға вербалды емес деңгейде топтық өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді;

- акцентуация (қабылдау) – би терапиясында топтың эмоционалды қолдауы балаға өзінің дене мінез-құлқының ерекшеліктерін білуге мүмкіндік береді;

- альтруизм – би терапиясы тобында жүрген бала өмір барысында ол мұны жасамауы мүмкін болса да, тек қолдау ғана емес, басқаларды да қолдау мүмкіндігіне не;

- өз проблемалары мен комплекстеріне би арқылы жауап беру өзгерістерге белгілі бір негіз жасайды;

- өзін-өзі ашу (өзін-өзі зерттеу): топтық және жеке би терапиясы ашықтықты, жасырын тілектердің, эмоциялардың, бидегі бейнелердің көрінісін ынталандырады, бұл вербалды емес деңгейде балалардың проблемалары мен кешендеріне жауап беруге мүмкіндік береді;

- кері байланыс, немесе конфронтация немесе өзара әрекеттесу – бұл реакциялар балаларға вербалды емес (кинестетикалық эмпатияның көмегімен) және вербальды күшейтуде (вербальды жауапта) басқа адамдардың оны қалай қабылдайтынын түсінуге мүмкіндік береді;

- инсайт (хабарлылық) және катарсис – пациенттің өзінің жеке басының ерекшеліктері мен мінез-құлықтың бейімделмейтін тәсілдері арасындағы бұрын танылмаған байланыстарды білуі, оны би терапиясында ауызша психотерапияға қарағанда әлдеқайда жылдам алуға болады, өйткені би процесінде когнитивті жауап арқылы психологиялық қорғау оңайырақ жойылады;

- түзетуші эмоционалды тәжірибе – нақты қарым-қатынастар немесе жағдайлардың қарқынды тәжірибесі (бұрынғы ұмытылған мәселелер бидің көмегімен бетіне шыққанда), соның арқасында бидің көмегімен өткен қиын тәжірибелер негізінде жасалған қате жалпылауды түзету, эмоционалды жауап берудің вербалды емес тәсілі ретінде орын алады;

- жаңа мінез-құлықты тексеру (шындықты тексеру) - мінез-құлықтың жаңа тәсілдерін үйрету: мінез-құлықтың бейімделмеген ескі стереотиптерін білуге сәйкес, бірте-бірте би қимылдарын, би импровизациясын және стихиялық биді дамыту арқылы ауысу болып табылады. Жаналарын алу үшін жасалған белгілі бір жағдайларда баланың мінез-құлқын кейіннен түзететін өзара әрекеттесу тәсілдері.

Би терапиясының теориялық және әдістемелік негіздерін құру 1940 жылдары Америка Құрама Штаттарында би терапиясының американдық қауымдастығының пайда болуымен байланысты.

Би терапиясы - эмоционалды және эмоционалды интеграцияға ықпал ететін процесс ретінде би мен қозғалысты психотерапевтік қолдану жеке адамның физикалық жағдайы. Бұл адамның әлеуметтік, когнитивті, эмоционалды және физикалық салаларын дамыту үшін би мен қозғалысты қолданатын психотерапияның бір түрі. Би терапиясы әдісі әмбебап: ол топтық және жеке жұмыс түрлерінің мүмкіндіктерін пайдалана отырып барлық адамдармен жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Би терапиясын қолдану дамуға ықпал етеді қарым-қатынас дағдылары, жағымды өзін-өзі имидж және эмоционалды тұрақтылық. Бірақ би терапиясының әдісі жұмыста және өз ерекшеліктеріне не би терапиясы мұғалімінің жеке және кәсіби қасиеттеріне қойылатын барлық талаптарға жауап беретін құзыретті маманды талап етеді.

Қазіргі уақытта ерекше білім беруді қажет ететін балаларды оқыту мәселесі өте өзекті. Мұндай балаларды түзете оқыту үшін жүйелі білім, жан –жақты даму, оларға белгілі бір білім беру ортасын құру, жеке көзқарасын қалыптастыру және денеге ерекше жағдайдағы физикалық жүктеме қажет. Жоғарыда айтылғандардың барлық жағдайлар мына мәселелерді шешуге назар аударуды талап етті:

1. Кедергісіз қол жетімді ортаны құру.
2. Өз-өзіне қызмет етуге бейімдау
3. Өзінің физикалық жағдайын бағдарлай алу
4. Жүру және қозғалыс барысында үйлесімді тепе-теңдікті ұстау
5. Терапия арқылы түзетк ,орнын басу(коррекция, компенсация)

Көптеген ғалымдардың аталған пікірлері және

мақала авторларының өзіндік педагогикалық тәжірибесі негізінде ғылыми қоғамдастыққа мына терминді ұсынған :

"Мүмкіндігі шектеулі жандар

- бұл тек мүгедектер ғана емес, сонымен бірге

есту, көру, сөйлеу, қимылдарды үйлестіру дамуындағы бұзылулар және белгілі бір білім беру ортасы бар жеке тұлғалар.

[біздің анықтамамыз – н.Е. Попова, Г.П. Лемешенко].

Мүмкіндігі шектеулі балалардың даму жолдары әр түрлі болуы мүмкін. Тиімді әдістердің бірі-балаларды хореография арқылы дамыту. Хореография комбинацияға негізделген музыкалық есту, есте сақтау қабілеттерін дамытуға ықпал ететін ырғақ, музыка, арнайы қозғалыстар, зейін, қиял, ырғақ, үйлесімді қозғалыстар және заманауи би терапиясына айналады.

Би терапиясында қолданылатын жаттығулар түзету және оңалту құралы болып табылады. Олар мотор функциясын қалпына келтіретін бұлшықет физиологиялық тонусын реттеуге ықпал етеді, гиподинамия мәселелерін шешеді, сонымен қатар психотерапиялық әсер етеді және психикалық процестердің бұзылуын жояды, коммуникативті, ерік-жігер саласы, психоэмоционалды шиеленісті жеңілдетеді. Биде сөйлеудің негізгі құралдары пантомимика мен жест ишара болып табылады, бұл адамның ішкі күйін білдіретін "ерекше тіл" деп те аталады. Би терапиясының жаттығулары-бұл тыныс алуды арнайы реттеуді, бақылауды қажет ететін еркін тербелістің әртүрлі түрлері денесімен, бұлшықеттердің біртіндеп босаңсуымен және кернеуімен, сондай-ақ бөлмеде қатаң белгіленген бағытта қозғалу үшін қажетті үйлестірумен сипатталатын терапияның түрі [6].

Музыкалық ырғақты қозғалыстарды қолдану тәжірибесі көрсеткендей, би терапиясы түзету жұмыстарында неғұрлым ерте қолданыла бастаса, даму нәтижелері соғұрлым жоғары болады. Баланың сөйлеу функциясы, ерікті қызметі, моторикасы, икемділігі, экспрессивтілігі қозғалыстар, вербалды емес қарым-қатынас, сондай-ақ музыкалық қабілеттердің жедел қалыптасуы байқалады.

Есту қабілеті нашар балалар үшін хореография фонетикалық ырғақ пен музыкалық-ырғақты қозғалыстардың негізіне айналатын маңызды түзету компоненті болып табылады.

Сонымен қатар, сөйлеудің дыбыстық және интонациялық құрылымына да үлкен әсер етеді. Би сабақтары музыкалық ырғақты қалыптастыруға және қарапайым қозғалыстары игеруге негізгі бағыт.

Көру қабілеті бұзылған балалар үшін мотор анализаторының дамуы негіз болып табылады.

Әр түрлі саладағы қозғалыстарды дәл, үйлесімді және дұрыс орындау қабілетін қалыптастыру іс-шаралар (ойын, оқу, еңбек), сондықтан би терапиясы осы санаттағы бұзушылықтары бар балалар үшін өте маңызды, өйткені олар қоршаған әлемде бағдарлаудың маңызды құралы болып табылатын музыкалық ырғақтық қозғалыстардың қалыптасуына ықпал етеді.

Сөйлеу қабілеті бұзылған балалар үшін де би терапиясын қолдану көрсетілген. Олар үшін қозғалыс пен сөйлеудің, қарқын мен ырғақтың үйлесімі бар арнайы жаттығулар таңдалады, бұл сөйлеу неғативизмі мен логофобияны жоюға ықпал етеді [2].

Психикалық дамуы тежелген балаларға арналған ақыл ойдың артта қалуы би терапиясын психологиялық тұрғыдан қарастыруға болатын түзету әдістемесі.

Ол жүйке жүйесінде тепе-теңдікті орнатуға, қозу мен тежелу процестерін реттеуге, қалыптасуын қамтамасыз етуге қабілетті

қозғалыс және сөйлеу үйлесімділігі [3]. Би процесінде балалар қимылдарды мінезіне, қарқынына, формасына сәйкес орындауды үйренеді. Музыкалық ойындар, билер және жаттығулар ерекше білім беруді қажет ететін балалар үшін прогресс динамикасы ретінде қарастырылады.

Церебральды балалармен жұмыс көбінесе би, хореографиялық гимнастика қарапайым қимыл-қозғалыстық элементтер болып қолданылады. Бұл жағдайда балалар хореографиялық сүйеиште тұрып, қабырғаға тіреліп немесе кеңістікті қозғалысты жүзеге асыруға көмектесетін арбада отырып билей алады.

Ерекше білім беруді қажет ететін балаларды түзетуде туындайтын мәселені шешу үшін дене шынықтыру сабақтарында, білім беру ұйымдары мен мәдени-демалыс орталықтарында хореография моделін алға жылжыту оң нәтиже береді.

Білім беру процесінде түзету және оңалту моделі негізінде

іс-әрекеттің белгілі бір алгоритмін жасадық: ұйымның жоспары- - - > ұйымның мақсаты - - - > ұжымдық талдау және қоршаған ортаға бейімдеу- - - > хореографиялық қызметті жоспарлау - - - > хореография сабақтарына жағдай жасау - - - > білім алушыларды өзгермелі жағдайға бейімдеу - - - > модельдің тиімділігін бақылау .

Қорыта келе, ерекше білім беруді қажет ететін балаларды дамыту барысында үйлесімді қимыл-қозғалыс, тепе-теңдікті сақтау, ұсақ -ірі моторикаларын дамыту, кеңістікті бағдарлай білу, дене бұлшықеттерінің қарқынды жұмыс жасауына, белсенді, салауатты өмір салтын ұстануына басқа

терапияларга караганда эффективті нәтиже көрестіп, балаларға жағымды эмоциялық әсер қалдыратын би терапиясының маңыздылығын байқадық.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Некрасова Ю.Б. Особенности диагностики при реабилитации людей с нарушением речевого общения // Вопросы психологии. 1991, №5, С. 123-129.

2. Vikzhanovich S.N. Opredelenie sistemnogo nedorazvitiya rechi pri umstvennoj otstalosti // Sovremennye tendencii v nauke, tekhnike, obrazovanii: sbornik nauchnyh trudov po materialam mezhdunarodnoj nauchnoprakticheskoy konferencii. Smolensk, 2016. ББ. 28-29

3. Dmitriev A.A. Korrekcionno-pedagogicheskaya rabota po razvitiyu dvigatel'noj sfery uchashchihya s narusheniem intellektual'nogo razvitiya. M.: izd-vo Moskovskogo psihologo-social'nogo instituta, 2006.

УДК 37.012.3

Кумарев Я. А.

Докторант Карагандинский университет имени Е. А. Букетова

Казахстан, г. Караганда

email: kumariov@inbox.ru

МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В ОНЛАЙН ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация. В этой статье представлен и объяснен новый метод применения и продвижения критического мышления для онлайн-образования. Метод состоит из двух компонентов: индивидуального и командного. В каждом компоненте учащемуся предоставляется возможность практиковать высокоуровневое мышление и независимое рассуждение, а также возможность обсуждения с другими учащимися, что приведет к эффективной среде критического мышления. Метод прост в применении; и он помогает учащимся практиковать и применять критическое мышление для достижения качественного обучения и высокого уровня понимания определенной учебной задачи.

Ключевые слова — критическое мышление; критическое мышление в онлайн-образовании; применение критического мышления в онлайн-образовании.

Abstract. This article presents and explains a new method for applying and promoting critical thinking for online education. The method consists of two components: individual and team. In each component, the student is given the opportunity to practice high-level thinking and independent reasoning, as well as the opportunity to discuss with other students, leading to an effective critical thinking environment. The method is easy to apply; and it helps students practice and apply critical thinking to achieve quality learning and a high level of understanding of a particular learning task.

Keywords — critical thinking; critical thinking in online education; application of critical thinking in online education.

Процесс критического мышления — это сложный процесс, который включает в себя высокий уровень умственной активности и обширное мышление для достижения разумного решения или конвергенции, приемлемых для разума. Формальное определение определяет критическое мышление как умственный процесс активного и умелого осмысления, применения, анализа, синтеза и оценки информации для достижения ответа или заключения [1]. Процесс критического мышления — это процесс, ведущий к творчеству в мышлении, и его можно рассматривать как мышление и рассуждение в их полной силе. Обучение студентов тому, как глубоко мыслить во время онлайн-курса, является одной из целей этого исследования, главная цель которого — достичь высокого уровня качественного мышления.

Интерес к критическому мышлению начался несколько десятилетий назад и продолжал расти как часть исследований в области обучения и образования. Было обнаружено, что критическое мышление очень важно для обеспечения качественного обучения по любому предмету [1-5].

В этой статье представлены модель и метод применения и продвижения критического мышления для онлайн-образования. Этот метод прост и достаточно эффективен в обучении и использовании критического мышления как в классе, так и в онлайн-обучении. Предлагаемый метод состоит из двух компонентов: (1) Индивидуальный компонент: включает три этапа: список, оценка и